

TÜRKİYE’DE ÇOCUK KLİNİKLERİNDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERİN PROFİLLERİ

Profiles of Nurses Working in Pediatric Units in Turkey

Duygu SÖNMEZ DÜZKAYA¹ Tuba KOÇ ÖZKAN² Seda ÇAĞLAR³ Gülzade UYSAL⁴
Zehra DOĞAN⁵ Suzan YILDIZ⁶ Zerrin ÇİĞDEM⁷
Duygu GÖZEN⁸ Serap BALCI⁹ Nazan TORUN¹⁰

¹Tarsus Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Mersin

²Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Adıyaman

^{3,6,8,9}İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, İstanbul

⁴Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul

⁵İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İzmir

⁷Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gaziantep

¹⁰Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara

Geliş Tarihi / Received: 27.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 20.02.2022

ÖZ

Araştırma, Türkiye’deki çocuk hemşirelerinin profillerini ve yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak Türkiye’de Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastanelerde çalışan çocuk hemşireleri ile gerçekleştirildi. Araştırma Türkiye’de Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastanelerin çocuk kliniklerinde çalışan 4969 hemşire ile yapıldı. Araştırma verileri hemşirelerin demografik bilgileri, çalışma koşulları, mezuniyet sonrası eğitim durumları ve bilimsel faaliyetlere katılım durumlarını içeren toplam 33 sorudan oluşan anket formu ile toplandı. Elde edilen veriler tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (yüzdeler, aritmetik ortalama) kullanılarak analiz edildi. Hemşirelerin yaş ortalamasının 32.65 (± 7.27) yıl olduğu, %48.9’unun lisans mezunu olduğu, %42.1’inin 1-4 yıldır çocuk hemşiresi olarak çalıştığı, %55.6’sının oryantasyon eğitimi almadığı, %73.1’inin hizmet içi eğitim aldığı ve %75’inin çocuk hemşiresi olarak çalışmaktan memnun olduğu bulundu. Hemşirelerin %86.8’inin çocuk hemşireliği alanında geleceğe yönelik mesleki planının olmadığı, %92’sinin çocuk hemşireliği alanında bilimsel araştırmalara katılmadığı saptandı. Hemşirelerin Çocuk Hemşireleri Derneği’nden beklentilerinin en çok (%10.9) “çalışma koşullarının iyileştirilmesi”, önerilerinin ise en çok (%15.5) derneğin “sağlık politikalarında söz sahibi olmak için çalışması” olduğu belirlendi. Araştırma sonucunda, Türkiye’de çocuk hemşirelerinin çocuk alanında çalışmaktan memnun olduğu belirlendi. Bununla birlikte hemşirelerin çalışma koşullarına ilişkin sorunları olduğu görülmektedir. İletilen sorunlara ilişkin Sağlık Bakanlığı’nın ilgili birimlerinin bilgilendirmesi ve çözüm önerileri sunulması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Çalışma koşulları, Çocuk hemşiresi, Hemşire profili.

ABSTRACT

In order to define profiles and their problems of pediatric nurses working in hospitals in Turkey, the Ministry of Health in Turkey was performed by pediatric nurses. The research was conducted with 4969 nurses working in the child services of hospitals affiliated with the Ministry of Health between December 2014 and June 2015. The research data were collected through a questionnaire consisting of 33 questions including demographic information of nurses, working conditions, post-graduate education status and participation in scientific activities. The data obtained were analyzed using descriptive statistical methods (percentile, arithmetic mean). The average age of the nurses is 32.65 (± 7.27) years, 48.9% of them are undergraduate graduates, 42.1% have been working as pediatric nurses for 1-4 years, 55.6% have not received orientation training, and 73.1% received in-service training and 75% were found to be happy to work as a child nurse. It was determined that 86.8% of the nurses did not have a future-oriented professional plan in the field of pediatric nursing and 92% did not participate in scientific research in the field of pediatric nursing. It was determined that the expectations of the nurses from the Child Nurses Association were (10.9%) “improving the working conditions” and the suggestions of the association were (15.5%) “being a defender in health policies”. As a result, Turkey was determined that the child was happy working nurses in the children's area. However, it is seen that nurses have problems related to working conditions. It may be recommended to inform the relevant departments of the Ministry of Health regarding the problems conveyed by the Pediatric Nurses Association and to submit suggestions for solutions.

Keywords: Child nurse, Nurse profile, Working conditions.

Tuba KOÇ ÖZKAN ✉, tubakocozkan@gmail.com

Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Adıyaman

Bu makaleye atıf yapmak için (How to cite this article): Düzkaaya Sönmez, D., Özkan Koç, T., Çağlar, S., Uysal, G., Doğan, Z., Yıldız, S., Çiğdem, Z., Gözen, D., Balci, S., ve Torun, N. (2022). Türkiye’de çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin profilleri. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 10(2), 739-752. doi: 10.33715/inonusaglik.1015426

GİRİŞ

Hemşirelik Yönetmeliğinde, çocuk hemşiresi “evrensel çocuk hakları ve profesyonel hemşirelik rolleri doğrultusunda 0-18 yaş arasındaki çocukların aile ve toplum içinde fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal yönden sağlıklı büyüme ve gelişmesi, hastalıklardan korunması ve sağlığının en üst düzeye çıkarılması; hastalandığında hasta çocuğun tedavisi, bakımı ve rehabilitasyonundan sorumlu hemşire” olarak tanımlanmaktadır. Bu yönetmelik içerisinde çocuk hemşirelerinin görev, yetki ve sorumlulukları da tanımlanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2011). Birçok görev, yetki ve sorumlulukları olan çocuk hemşirelerinin bilgi ve donanımlarını mezuniyet sonrası sürekli eğitimler yoluyla geliştirmesi gerekmektedir (Tural Büyük, Rızalar, Güdek Seferoğlu ve Oğuzhan, 2014; Yazıcı Sorucuoğlu ve Güdücü Tüfekçi, 2015).

Kaliteli sağlık hizmetinin sunulmasında çocuk hemşirelerinin etkin rolü bulunmaktadır. Çocuk hemşirelerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerini etkileyebilecek olumsuz etmenler sağlık hizmeti sunumunu etkilemektedir. Bu nedenle çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin sorunlarının belirlenmesi ve çözülmesi çocuklara sağlıklı ve etkili bakım verilmesi açısından önemlidir (Akgöz vd., 2005; Akyüz, 2015; Güdücü Tüfekçi, Kurudirek ve Baran, 2005; Yıldız ve Kanan, 2005). Dünyada genel olarak hemşirelerde göç, hemşire sayısının azlığı, ağır iş yükü, hemşire başına düşen hasta sayısının fazlalığı, maaşların yetersiz oluşu, hemşirelerde iş doyumsuzluğu, stres, hastane koşullarının yeterli olmaması, otonomide yaşanan sıkıntılar ve yeni nesil hemşirelerin yetişmesi için yeterli eğitimcinin olmaması gibi ortak sorunlar bulunmaktadır (Applebaum, Fowler, Fiedler, Osinubi ve Robson, 2010; Boyle, Miller, Gajewski, Hart ve Dunton, 2006; Hegney, Plank ve Parker, 2006; Kingma, 2007; Lim, Bogossian ve Ahem, 2010; Lu, Barriball, Zhang ve While, 2010; Utrianen ve Kyngas, 2009). Benzer şekilde ülkemizde de hemşirelerin iş yükünün çok olması, hemşire başına düşen hasta sayısının fazla olması, yöneticilerle yaşanan çatışmalar, rol belirsizliği, kararlara katılımda oluşan eksiklikler, sürekli vardiyada çalışma (Arcak ve Kasımoğlu 2006; Enç vd., 2012; N. Kaya, H. Kaya, Ayık, ve Uygur, 2010; Öztürk, Candaş ve Babacan, 2015), işle ilgili stres ve gerginlik, uzun çalışma saatleri, sosyal desteğin olmayışı, maaş azlığı, ücret politikalarının olmaması, mesleğin statü ve prestij sağlamaması (Akyüz, 2015; Kaya vd., 2010, Tan, Polat ve Akgün Şahin, 2012), kadro sorunları (Arcak ve Kasımoğlu, 2006) görev, yetki ve sorumlulukları dışında kalan işlerin hemşireler tarafından yapılması (Erigüç ve Şenel Tekin, 2005) klinik alanda branşlaşmanın olmaması, hemşire sayısının yetersiz olması ile ilişkili yer değişikliklerinin olması (Doğan Merih ve Arslan, 2012; Torun, 2015) gibi birçok sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların yanı sıra hemşireler çalışma ortamının yetersizliği, teknik

donanım ve malzeme eksikliği gibi sorunları da yaşamaktadırlar (Arcak ve Kasımoğlu, 2006; Erigüç ve Şenel Tekin, 2005). Erigüç ve Şenel Tekin’in (2005) hemşirelerin iş analizi ile ilgili yaptıkları çalışmada hemşirelerin hemşirelik hizmetlerinin yürütülmesi, hasta bakımı ve hasta yakınları ile iletişimle ilgili görevleri yaptıkları belirlenmiştir. Aynı çalışmada hemşirelerin kendi görev ve sorumluluklarının dışında teknik destek hizmetler, tıbbi hizmetler, beslenme hizmetleri ve idari hizmetler tarafından yürütülmesi gereken görevleri de yaptıkları bildirilmiştir. Yapılan çalışmalar hemşirelerin çalışma ortamında yaşadıkları bu olumsuzluklar nedeniyle anksiyete, öfke, düşmanlık, mutsuzluk, iş doyumunun olmaması, depresyon gibi ruhsal belirtiler (Akyüz, 2015; Hayes, Clint ve Bonner, 2015; Yılmaz, Hacıhasanoğlu ve Çiçek, 2006), sosyal izolasyon, aile ilişkilerinde bozulma, çocuk yetiştirmede zorlanma gibi sosyal sorunlar (Yeşilçiçek Çalık, Aktaş, Koyba Bulut ve Özdaş Anahtar, 2015), uyku sorunları, kas-eklem ağrıları, beslenme düzensizliği, yorgunluk, varis, sık enfeksiyon geçirme gibi sağlık sorunları ve iş kazalarına maruz kalma (Tokur Kesgin ve Kublay, 2011), gebelik dönemi ve doğum sonrası dönemde annelik haklarını yeterli kullanamama (Canbaz, Sünter, Süren ve Pekşen, 2005), sağlıklı yaşam biçimi ve davranışa ait bilgi ve deneyimlerini kendi yaşam biçimlerine aktaramama (Cürçani, Tan ve Özdilekara, 2010), tükenmişlik sendromu (Vargas, Canadas, Aguayo, Fernandez ve Fuente, 2014) gibi sorunlar yaşadıklarını göstermiştir. Dünyada ve ülkemizde benzer sorunları yaşayan hemşirelerin profesyonelliklerinin ve iş doyumlarının artırılması hizmet içi eğitim, sertifika ya da lisansüstü eğitim programlarına ağırlık verilerek sağlanabilir (Tural Büyük vd., 2014; Yazıcı Sorucuoğlu ve Güdücü Tüfekçi, 2015). Hemşirelerin yaşadıkları bu ve benzer sorunları azaltılması, profesyonelliklerinin ve iş doyumlarının artırılması hizmet içi eğitim, sertifika ya da lisansüstü eğitim programlarına ağırlık verilerek sağlanabilir (Tural Büyük vd., 2014; Yazıcı Sorucuoğlu ve Güdücü Tüfekçi, 2015). Yazıcı Sorucuoğlu ve Güdücü Tüfekçi’nin (2015) çocuk hemşirelerinde mesleki değerler ile ilgili yaptıkları çalışmada bilimsel toplantılara katılan hemşirelerin profesyonellik düzeylerinin katılmayanlara göre önemli düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Yazıcı Sorucuoğlu ve Güdücü Tüfekçi, 2015). Bu nedenle çocuk hemşirelerinin gereksinim duydukları eğitimlerin belirlenerek yıllık olarak planlanması hem Sağlık Bakanlığı’nın hem de Çocuk Hemşireliği alanında faaliyet gösteren derneklerin sorumluluğunda olmalıdır. Türkiye genelinde çocuk hemşirelerinin profilleri, çalışma koşulları ve gereksinimlerine yönelik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle ülkemizde pediatri alanında çalışan hemşireleri tanılamak, yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla bu araştırmanın yapılması planlandı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma Türkiye’de Sağlık Bakanlığı’na bağlı kurumlardaki çocuk servislerinde çalışan hemşirelerin profillerini belirlemek ve çocuk hemşireleri derneğinin gelecekte gerçekleştireceği stratejileri saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırma Ekim 2015 ve Mayıs 2016 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Araştırmanın evrenini, Türkiye’de Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastanelerin çocuk servislerinde çalışan tüm hemşireler; örneklemini ise, evren içinden anketleri cevaplamaya gönüllü hemşireler oluşturdu. Türkiye’de hemşirelerin çalışacakları ünitelerin hastane gereksinimi doğrultusunda belirlenmesi, hemşirelikte lisans eğitiminin genel hemşirelik eğitimi olarak verilmesi, branşlaşmanın olmaması, lisansüstü eğitim alan hemşire sayısının az olması ve hemşire eksikliği nedeniyle sürekli yer değişikliklerinin yapılması gibi nedenlerle çocuk servislerinde çalışan hemşire sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu nedenle evrenin tümüne ulaşılması hedeflendi. Ancak anket formları Türkiye’de tüm illere gönderilmesine rağmen 3 ilden anketler geri dönmedi (Bilecik, Kars, Kilis). Gelen formlardan 62 tanesinin verilerinde eksiklik olduğu için örneklem dışı bırakılmış olup, araştırma 4969 hemşireyle tamamlandı.

Veri Toplama

Veriler araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan anket formu ile toplandı. Anket formu, hemşirelerin demografik bilgileri, çalışma koşulları, mezuniyet sonrası eğitim durumları ve bilimsel faaliyetlere katılım durumlarını içeren toplam 33 sorudan oluşturuldu. Anket formunun ön uygulaması bir üniversite hastanesinin çocuk servislerinde çalışan 20 hemşire ile yapıldı. Anket formunun uygunluğu ön uygulama ile değerlendirildi ve düzeltmeye gereksinim duyulmadı. Ön uygulama sonuçları değerlendirmeye alınmadı. Araştırma Çocuk Hemşireleri Derneği (ÇHD) ve Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü iş birliği ile yapıldı. Hazırlanan anket formu Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü tarafından Müdürlüğe bağlı 81 ildeki hastanelerin çocuk kliniklerine posta yolu ile dağıtıldı. Ve aynı yol ile geri toplandı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak değerlendirildi. Araştırmada tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (yüzdeler, aritmetik ortalama) kullanıldı.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın etik kurulu İstanbul Medipol Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 17.09.2015 tarih ve 10840098-604.01.01-E.2307 sayı ile etik kurul onayı alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sonuçları çalışmaya katkı veren çocuk hemşirelerinin öz bildirimine dayalıdır.

BULGULAR

Hemşirelerin demografik verileri incelendiğinde; hemşirelerin yaş ortalaması 32.65 ± 7.27 ’dir. Hemşirelerin %68.8’i evli, %60.8’inin çocuk sahibi, çocuğu olanların da yarısından fazlasının (%54) 2 çocuğu olduğu görülmektedir. Hemşirelerin %48.9’u lisans mezunu ve %70’i de gelirinin giderine eşit olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan hemşirelerin %84’ünün sağlık sorunu olduğu saptandı. En sık görülen sağlık sorularının ise Haşimato (%5.1), varis (%4.9), bel fıtığı (%4.7) ve hipertansiyon (%2.7) olduğu belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. Çocuk Hemşirelerinin Tanıtıcı Bilgileri (n: 4969)

Özellikler	n	%
Yaş (ortalama: 32.65 ± 7.27 ortanca: 34)		
Medeni durum		
Evli	3421	68.8
Bekar	1548	31.2
Çocuk olma durumu		
Var	3020	60.8
Yok	1949	39.2
Çocuk sayısı (n=3020)		
1 çocuk	1036	34.3
2 çocuk	1632	54.0
3 çocuk	318	10.5
4 çocuk ve üzeri	34	1.2
Eğitim durumu		
Sağlık meslek lisesi mezunu	823	16.6
Ön lisans mezunu	1474	29.7
Lisans mezunu	2430	48.9
Yüksek lisans mezunu	237	4.8
Doktora mezunu	5	0.1
Ekonomik durum		
Gelir giderden fazla	1076	21.7
Gelir gidere eşit	3480	70.0
Gelir giderden az	413	8.3
Sağlık sorunu		
Var	4172	84.0
Yok	797	16.0

Araştırmada hemşirelerin çalışma ortamlarına ilişkin bilgileri incelendiğinde; %42.1’inin çocuk hemşiresi olarak toplam 1-4 yıl arasında çalıştığı, ortalama haftalık çalışma saatlerinin 44.95 ± 7.46 saat olduğu ve hemşire başına düşen hasta sayısının gündüz 11.96 ± 16.76 , gece ise 19.48 ± 23.61 olduğu saptandı (Tablo 2).

Hemşirelerin %64.6’sının çocuk servislerine yöneticisi tarafından görevlendirildiği, %32.9’unun kendi isteği ile çocuk servislerinde çalıştığı, %55.6’sının oryantasyon eğitimi almadığı, %73.1’inin çocuk hemşireliği alanında hizmet içi eğitim aldığı ve %75’inin çocuk hemşiresi olarak çalışmaktan memnun olduğu bulundu (Tablo 2).

Tablo 2. Çocuk Hemşirelerinin Çalışma Ortamlarına İlişkin Bilgiler (n: 4969)

Özellikler	n	%
Çalıştığı bölüm		
Çocuk servisi	3222	64.8
Çocuk cerrahisi	416	8.4
Çocuk yoğun bakım	411	8.3
Çocuk acil	367	7.4
YDYB	356	7.2
Çocuk polikliniği	197	3.9
Çocuk hemşiresi olarak çalışma yılı		
1-4 yıl	2092	42.1
5-9 yıl	1628	32.8
10-14 yıl	795	16.0
15-19 yıl	340	6.8
20 yıl ve daha fazla	114	2.3
Çocuk hastalarla çalışma nedeni		
Kendi isteği*	1635	32.9
Yönetici tarafından görevlendirilme	3208	64.6
Diğer**	126	2.5
Oryantasyon eğitimi alma durumu		
Evet	2207	44.4
Hayır	2762	55.6
Hizmet içi eğitim alma durumu		
Evet	3634	73.1
Hayır	1335	26.9
Çocuk hemşiresi olmaktan memnun olma		
Memnunum	3728	75.0
Memnun değilim	1241	25.0
Çalışma saati mean/median	44.95±7.45/ 40 saat	
Gündüz bakım verilen hasta sayısı mean/median	11.96±16.76/ 8 hasta	
Gece bakım verilen hasta sayısı mean/median	19.48±23.61/ 15 hasta	

*Çocukları sevme, çocuklarla çalışmayı sevme, bu alanda deneyimli olma, uzmanlık alanı çocuk hemşireliği olduğu için ** Atama nedeniyle, zorunluluk nedeniyle

YDYB: Yenidoğan Yoğun Bakım

Hemşirelerin katıldıkları kurslar incelendiğinde; %9.8’i Kardiyo Pulmoner Resusitasyon (CPR) kursu, %7.2’si acil bakım hemşireliği kursu ve %6.6’sı rahim içi araç uygulama kursu olmak üzere, toplam %24’ünün çocuk hemşireliği dışındaki konularda sertifika, kurs vb. eğitim programlarına katıldığı belirlendi. Bununla birlikte hemşirelerin

yalnızca %22.1’nin çocuk hemşireliği alanında kurslara, sertifika vb. programlara katıldığı dikkati çekmektedir. Katılanların %61.3’ünün Neonatal Resusitasyon Programına (NRP), %25.2’sinin yenidoğan yoğun bakım hemşireliği kursuna ve %13.5’inin anne sütü ve emzirme danışmanlığı programına katıldığı görüldü (Tablo 3).

Hemşirelerin %88.3’ü kurs, kongre vb. eğitim programlarına katılım için finansal destek alamadığı/bulamadığını belirtmişlerdir. Hemşirelerin %92’sinin çocuk hemşireliği alanında bilimsel araştırmalara katılmadığı, %58.3’ünün bilimsel araştırmalara katılmak istediği, %24.4’ünün bilimsel araştırmaları takip ettiği ve bu hemşirelerin %66.9’unun araştırmaları takip ettiği kaynağın internet olduğu saptandı (Tablo 3). Hemşirelerin %86.8’inin çocuk hemşireliği alanında geleceğe yönelik mesleki planının olmadığı belirlendi (Tablo3).

Tablo 3. Çocuk Hemşirelerinin Bilimsel Gelişimlerine İlişkin Bilgiler (n: 4969)

	n	%
Mezuniyet sonrası çocuk hemşireliği dışındaki konularda sertifika, kurs vb. eğitim programlarına katılma durumu		
Katıldım	1191	24.0
Katılmadım	3778	76.0
Çocuk hemşireliği alanında sertifika, kurs, kongre vb. eğitim programlarına katılım durumu		
Katıldım	1096	22.1
Katılmadım	3873	77.9
Kurs, kongre vb. eğitim programlarına katılım için finansal destek alma durumu		
Evet	583	11.7
Hayır	4386	88.3
Çocuk hemşireliği alanında geleceğe yönelik mesleki planı olma durumu		
Var	658	13.2
Yok	4311	86.8
Çocuk hemşireliği alanında bilimsel araştırmalara katılma durumu		
Katıldım	400	8.0
Katılmadım	4569	92.0
Bilimsel araştırmalara katılmayı isteme		
İsterim	2895	58.3
İstemem	2074	41.7
Bilimsel araştırmaları takip edebilme durumu		
Evet	1212	24.4
Hayır	3757	75.6

Araştırmada hemşirelerin %42.8’i Çocuk Hemşireleri Derneği’nden beklentilerini “*çalışma koşullarının iyileştirilmesi*”, %27.8’i “*branşlaşmanın sağlanması*” olarak belirtmiştir. Çocuk Hemşireleri Derneği’ne yönelik önerilere bakıldığında ise; çocuk hemşirelerinin %60.7’si derneğin “*sağlık politikalarında söz sahibi olmak için çalışılması*”, %52,2’si “*ücretsiz sempozyum/kongre/kurslar düzenlenmesi*” yönünde görüş bildirmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Çocuk Hemşirelerinin Çocuk Hemşireleri Derneği’nden Beklentileri ve Dernek Çalışmalarına İlişkin Önerileri (n: 1266)

Beklentiler*	n	%
Çalışma koşullarının iyileştirilmesi	542	42.8
Branşlaşmanın sağlanması	352	27.8
Maaşların artırılması	306	24.2
Çalışma saatlerinin azaltılması	219	17.3
Güncel bilgilerin duyurulması	290	22.9
Hemşire başına düşen hasta sayısının azaltılması	142	11.2
Bilimsel etkinliklerin duyurulması	242	19.1
Eğitimler planlanması	308	24.3
Dernek ile ilgili bilgilendirme yapılması	229	18.1
Hemşirelerin sorunlarının ilgili makamlara iletilmesi	272	21.5
Hemşirelerin görev tanımlarının netleştirilmesi	144	11.4
Dergi çıkarılması	83	6.6
Çocuklar ve ailelerine eğitimler düzenlenmesi	195	15.4
Bilimsel çalışmalara katılımın desteklenmesi	135	10.7
Çocuk servislerinin erişkinden farkını gösteren çalışmalar yapılması	165	13.0
Öneriler*		
Sağlık politikalarında söz sahibi olmak için çalışılması	769	60.7
Ücretsiz sempozyum/kongre/kurslar düzenlenmesi	661	52.2
Başka mesleki derneklerle iş birliği yapılması	233	18.4
Dernek yönetiminin çocuk hemşirelerine ulaşması ve iş birliği içinde olması	524	41.4
Sertifika programları düzenlenmesi	612	48.3
Eğitimler planlanması	695	54.9
Dernek tarafından çocuk hemşirelerinin sorunlarının duyurulması	730	57.7

*Birden çok beklenti/ öneri ifadesi kullanılmıştır.

TARTIŞMA

Çocuk servislerinde çalışan hemşirelerin profillerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada; hemşirelerin yaş ortalaması 32.65 ± 7.27 olduğu ve %48.9’unun lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına paralel olarak çocuk hemşireleri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde; hemşirelerin çoğunluğunun genç yaş grubunda (18-35 yaş) olduğu bildirilmiştir (Czaja, Moss ve Mealer, 2012; Güdücü Tüfekçi vd., 2005; Wyatt ve Harrison, 2010). Czaja ve diğerlerinin (2012) çocuk hemşireleri ile yaptıkları çalışmada hemşirelerin %89’unun, Uysal ve Büyükgönenç’in (2013) çocuk hemşireleri ile yaptığı çalışmada hemşirelerin %81.8’inin Güdücü Tüfekçi ve diğerlerinin Erzurum’da bir üniversite hastanesinde yaptıkları çalışmada da hemşirelerin %70’inin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Çağlar ve diğerlerinin (2019) yenidoğan hemşireleri ile yaptıkları çalışmada, hemşirelerin %52.8’inin lisans mezunu olduğu belirtilmiştir. Araştırma ve literatür sonuçları doğrultusunda çocuklara bakım vermek, çocuklarla ilgilenmek daha genç ve dinamik olmayı gerektirdiğinden Türkiye’de genç yaş gruptaki hemşirelerin çoğunlukla çocuk servislerine yönlendirildiği düşünülebilir.

Araştırmada hemşirelerin %42.1’inin çocuk hemşiresi olarak toplam 1-4 yıl arasında çalıştığı, haftalık ortalama çalışma saatleri 44.95 ± 7.46 saat olduğu belirlendi. Bir üniversite hastanesinde yapılan çalışmada da hemşirelerin %78.3’ünün 1-5 yıldır çocuk hemşiresi olarak çalıştığı ve aynı çalışmada %80’inin vardiya usulü ile çalıştığı bildirilmiştir (Uysal ve Büyükgöncü, 2013). Yoğun bakım hemşirelerinin profilinin araştırıldığı bir çalışmada, hemşirelerin yoğun bakımda günde ortalama 11.30 ± 1.70 saat ve haftada 41.52 ± 4.32 saat çalıştıkları saptanmıştır (Bozkurt vd., 2019). Fazla çalışma saatlerinin olması hemşirelerin sayılarının yetersiz olduğunu göstermektedir.

Hasta ve çalışan güvenliğinin sağlanması, iş doyumunun artırılarak verimliliğin yükseltilmesi, oluşabilecek hataların önlenmesi amacıyla işe başlamadan önce hemşirelere hastane oryantasyonu eğitimi verilmesi, aynı zamanda kliniğe uyumunun sağlanması amacıyla hizmet içi eğitim programından geçirilmesi gerekmektedir (Pınar, Doğan, Kırilangıç ve Özdemir, 2010). Ameliyathane hemşireleri ile yapılan bir çalışmada çalışmamıza benzer bir şekilde (Tablo 2), hemşirelerin %62.8’inin hastane oryantasyon programına, %42.6’sının hizmet içi eğitim programına katılmadıkları saptanmıştır (Göçmen, 2004).

Çocuk hemşireliği, çocuğun fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yönden sağlığını koruyan, hastalık durumunda nitelikli bakım veren ve çocuğun ihtiyacı olan sevgi ve ilgiyi gösteren ayrıcalıklı bir alandır (Adwan, 2014; Şen Beytut, Bolışık, Solak ve Seyfioğlu, 2009; Tural Büyük vd., 2014). Bu nedenle çocuk hemşiresinin yeteneklerini ve potansiyelini doğru olarak kullanılabilmesi, alanında uzmanlaşmış, yeterli bilgi ve beceriye sahip, çalıştığı alandan memnun hemşireler ile verilebilir. Özellikle çocuk hemşireliği alanında çalışacak olan hemşirelerin çocuk ile çalışmayı istemeleri ve burada çalışmaktan memnun olmaları gerekir (Tural Büyük vd., 2014). Araştırmada hemşirelerin %64.6’sının çocuk servislerine yöneticisi tarafından görevlendirildiği bununla birlikte %75’inin çocuk hemşiresi olarak çalışmaktan memnun olduğu bulundu. Kahraman, Engin, Dülgerler ve Öztürk’ün (2011) yaptığı çalışmada hemşirelerin büyük çoğunluğunun (%67.5) çalıştığı alanı isteyerek seçmediği, benzer şekilde Tambağ, Can, Kahraman ve Şahpolat’ın (2015) yaptığı çalışmada da hemşirelerin %75.1’i çalıştığı birimi kendisinin seçmediği ancak bu rağmen hemşirelerin %79.9’unun çalıştığı birimden memnun oldukları saptanmıştır. Wyatt ve Harrison’un (2010) çocuk hemşirelerini iş doyumunu belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada hemşirelerin çoğunluğunun çocuk servisinde çalışmaktan memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazıcı Sorucuoğlu ve Gündücü Tüfekçi’nin (2015) yaptığı çalışmada mesleğini sevmeyen ve yapmaktan memnun olmayan hemşirelerin mesleki profesyonellik düzeyinin daha düşük

olduğu belirlenmiştir. Yapılan başka bir çalışmada çocuk servislerinde çalışmayı isteyerek seçen hemşirelerin iş doyumunun önemli düzeyde daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Güdücü Tüfekçi vd., 2005). Araştırma sonucunun literatür ile uyumlu olduğu, hemşirelerin çoğunluğunun yöneticileri tarafından çocuk servisinde görevlendirildiği, ancak hemşirelerin kendi istekleri dışında çocuk servisinde çalışmaya başlamalarına karşın buldukları serviste çalışmaktan memnun oldukları dikkati çekmektedir. Bu sonuç her ne sebeple çalışmaya başlanmış olursa olsun çocuk servisinde çocuk hastalara bakım vermenin motivasyonu ve memnuniyeti artırmış olacağı düşünülebilir.

Profesyonel hemşireliğin gelişmesi, sağlık hizmeti sunumunda kanıta dayalı güncel yaklaşımların benimsenmesi açısından hemşirelerin kongre, kurs gibi bilimsel etkinliklere katılması önemlidir (ACCN, 2015; Halabi ve Hamdan-Mansou, 2010). Araştırmada hemşirelerin küçük bir bölümünün kurs, sertifika programı vb. eğitimlere katıldığı görülmektedir. Bu sonuçlar çocuk hemşirelerinin klinikte hemşirelik girişimlerini destekleyebilecek programlara yeterli biçimde ulaşamadığı/ katılmadığını düşündürülebilir. Bununla birlikte en fazla katılımın NRP olması, yenidoğan hemşirelerinin özel dal açısından daha olumlu ilerlemeler kaydettiklerini göstermektedir.

Güncel bilgileri takip etmek, mesleki ve kişisel gelişim için hemşirelerin alanları ile ilgili düzenlenen kongrelere katılması önemlidir. Hemşirelerin %88.3’ü kurs, kongre vb. eğitim programlarına katılım için finansal destek alamadığı/bulamadığı, %92’sinin çocuk hemşireliği alanında bilimsel araştırmalara katılmadığı ve 24.4’ünün bilimsel araştırmaları takip ettiği saptandı. Bulut Aksoy, Arıcı, Uçku ve Celal’in (2017) yaptığı çalışmada 291 hemşireden sadece 25’i (%8.6) klinik araştırmalarda çeşitli görevlerde yer aldığı bildirilmiş ve bunun nedeninin hemşirelerin araştırma yapma ile ilgili yeterli bilgiye sahip olamaması ve yoğun iş temposu olduğu bildirilmektedir. Benzer şekilde Göçmen’in (2004) yaptığı çalışmada da hemşirelerin yalnızca %18’inin yayın takip ettiği saptanmıştır. Bu sonuçlar hemşirelerin çoğunluğunun bilimsel toplantılara finansal destek alamama nedeniyle katılımlarının kısıtlanması ve bu durumun da bilimsel çalışmalara katılmaya da uzak kalmaları ile ilişkili olduğunu düşündürülebilir. Bilimsel araştırmaları takip eden grubun çoğunluğunun internet kullanıyor olması teknolojinin gelişmesinin yüz güldürücü bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda hemşirelerin çoğunluğunun bilimsel araştırmalara katılmamalarına karşın yarısından fazlasının araştırma yapmayı istemeleri, hemşirelerin bu konuda istekli olduğunu eğitimler yoluyla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu araştırmada hemşirelerin %86.8’inin çocuk hemşireliği alanında geleceğe yönelik mesleki planının olmadığı belirlendi (Tablo3). Taşkın Yılmaz, Tiryaki Şen ve Demirkaya’nın (2014) yaptığı çalışmada, hemşirelerin %27.8’i gelecekle ilgili hiçbir beklentisinin olmadığını ve çalışma süresi dolduğunda emekli olmayı düşündüklerini belirtmiştir. Benzer şekilde başka bir çalışmada da hemşirelerin %22’sinin bir yıl içerisinde çalışmayı bırakmayı düşündükleri bildirilmiştir (Güdücü Tüfekçi vd., 2005). Kahrıman, Karadeniz Mumcu, Kaptan ve Candaş Ayar’ın (2015) yaptığı çalışmada ise pediatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin %55.6’sı, mesleğin geleceğinden endişeli olduklarını belirtmiştir. Bu sonuç doğrultusunda hemşirelerin çalışma şartlarının zorlu olması, nöbet usulü çalışmanın olması, maaşların düşük olması ve branşlaşmanın olmaması gibi nedenlerle çalışma isteklerinin düşük olduğunu düşündürmektedir.

Mesleklerin profesyonel gelişimi, güç birliği sağlanarak ortak hareket edebilmesi amacıyla örgütlenmesi oldukça önemlidir. Hemşirelerin gelişiminde ve birlikte hareket ederek ortak güç oluşturmasında derneklere üye olmaları önemlidir (Bozkurt vd., 2019; Kahrıman vd., 2015). Araştırmada hemşirelerin %42.8’i Çocuk Hemşireleri Derneği’nden beklentilerini “*çalışma koşullarının iyileştirilmesi*”, %27.8’i “*branşlaşmanın sağlanması*” olarak belirtmiştir. Çocuk Hemşireleri Derneği’ne yönelik önerilere bakıldığında ise; çocuk hemşirelerinin %60.7’si derneğin “*sağlık politikalarında söz sahibi olmak için çalışılması*”, %52.2’si “*ücretsiz sempozyum/kongre/kurslar düzenlenmesi*” yönünde görüş bildirmiştir (Tablo 4). Yapılan bir çalışmada, pediatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin çoğunluğunun mesleki derneklerden hemşirelerin haklarının korunması (%84.1), mesleğin saygınlığını artıran girişimlerde bulunulması (%84.1) konularında beklentilerinin olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmada derneklerin faaliyetler düzenlemeleri ve üyelere duyurmaları (%11.1) şeklinde öneriler de yer almaktadır (Kahrıman vd., 2015). Derneklerin önemli amaçlarından biri temsil ettiği grubun sorunlarını saptamak ve çözüm önerileri geliştirmektir. Çocuk hemşirelerinin yaşadıkları sorunlar genel hemşirelik sorunları olarak görülmektedir. Bu sorunların çözümü için hemşirelik derneklerinin ortak hareket etmesi ve birlikte güç oluşturması önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de çocuk hemşirelerinin çocuk alanında çalışmaktan memnun olduğu, ¾’nün mezuniyet sonrası herhangi bir bilimsel/mesleki eğitim almadığı, öncelikle çalışma koşullarını

iyileştirme olmak üzere bilimsel/mesleki gelişimlerini sağlama konularında meslek derneklerinden istek ve önerileri olduğu sonucu çıkarılabilir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda; hemşireliğin profesyonelleşmesi açısından finansal destek sağlayan politikaların geliştirilmesi ve teşvik edilmesi, hemşirelerin uzmanlaştıkları ya da istedikleri kliniklerde çalışmalarının desteklenmesi, hemşirelik derneklerinin ortak hareketle güç oluşturması için çalışmaların başlatılması önerilebilir.

Teşekkür

Verilerin toplanmasına yardımcı olan Türkiye Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı hastanelerin yönetici hemşirelerine ve anketi yanıtlayan hemşirelere teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Adwan, J. Z. (2014). Pediatric nurses' grief experience, burn out and job satisfaction. *Journal of Pediatric Nursing, 29*, 329-336.
- Akgöz, S., Özçakır, A., Kan, İ., Tombul, K., Altınsoy, Y. ve Sivrioğlu, Y. (2005). Uludağ Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde çalışan hemşirelerin mesleki doyumları. *Türkiye Klinikleri, 13*, 86-96.
- Akyüz, İ. (2015). Hemşirelerin tükenmişlik ve depresyon düzeylerinin çalışma koşulları ve demografik özellikler açısından incelenmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 3*(1), 21-34.
- American Association of Colleges of Nursing (AACN 2015). Position statement on nursing research, 13 Ocak 2016 tarihinde <http://www.aacn.nche.edu/publications/position/NsgResearch.pdf> adresinden erişildi.
- Applebaum, D., Fowler, S., Fiedler, N., Osinubi, O. ve Robson, M. (2010). The impact of environmental factors on nursing stress, job satisfaction, and turnover intention. *The Journal of Nursing Administration, 40*, 323.
- Arcak, R. ve Kasımoğlu, E. (2006). Diyarbakır merkezindeki hastane ve sağlık ocaklarında çalışan hemşirelerin sağlık hizmetlerindeki rolü ve iş memnuniyetleri. *Dicle Tıp Dergisi, 33*(1), 23-30.
- Boyle, D. K., Miller, P. A., Gajewski, B. J., Hart, S. E. ve Dunton, N. (2006). Unit type differences in RN workgroup job satisfaction. *Western Journal of Nursing Research, 28*(6), 622-40.
- Bozkurt, G., Ören, B., Zengin, N., Ergün, Y., Afacan, S., Madenoğlu Kıvanç, M., ...Kıraner, E. (2019). Bir kamu üniversitesine bağlı hastanelerin yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin profili. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi, 23*(2), 73-80.
- Bulut Aksoy, H., Arıcı, M. A., Uçku, R. ve Gelal, A. (2017). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin klinik araştırmalar hakkındaki bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 31*(1), 9-18.
- Canbaz, S., Sünter, A. T., Süren, C. ve Pekşen, Y. (2005). Kadın sağlık çalışanlarının doğurganlık özellikleri, gebelik ve doğum sonu dönemdeki çalışma koşulları. *Kocatepe Tıp Dergisi, 6*, 39-44.
- Cürçani, M., Tan, M. ve Özdelikara, A. (2010). Hemşirelerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 9*(5), 487-492.
- Czaja, A.S., Moss, M. ve Mealer, M. (2012). Symptoms of posttraumatic stress disorder among pediatric acute care nurses. *Journal of Pediatric Nursing, 27*(4), 357-365.

- Çağlar, S., Dur, Ş., Sönmez Düzkaya, D., Koç Özkan, T., Torun, N., Çiğdem, Z., ...Kerimoğlu Yıldız, G. (2019). Türkiye’deki yenidoğan hemşirelerinin profilleri ve bireyselleştirilmiş gelişimsel bakıma yönelik uygulamaları. *Journal of Academic Research in Nursing*, 5(2),132-140.
- Doğan Merih, Y. ve Arslan, H. (2012). Hemşire ve ebelerin mesleki bilinç-örgütlenmeye yönelik görüşlerinin ve iş doyumlarının belirlenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(3), 40-46.
- Enç, N., Uysal, H., Şenuzun, F., Canlı Özer, Z., Guruşçu, E. ve Şentürk, Ö. (2012). Türkiye’de kardiyoloji kliniklerinde çalışan hemşire ve teknisyenlerin profili. *Türkiye Kardiyoloji Derneği Kardiyovasküler Hemşirelik Dergisi*, 1-14.
- Erigüç, G. ve Şenel Tekin, P. (2005). Çocuk hemşireliği hizmetlerinde iş analizine dayalı iş tanımı ve iş gereklerinin oluşturulmasına yönelik bir uygulama. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 8(2), 216-243.
- Göçmen, Z. (2004). Ameliyathane hemşirelerinin ameliyathane hemşireliği oryantasyon programı içeriğine ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 8, 12-24.
- Güdücü Tüfekçi, F., Kurudirek, F. ve Baran, G. (2005). Çocuk hemşirelerinin iş tanımlama ve doyum düzeyleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 70-83.
- Halabi, J. O. ve Hamdan-Mansou, A. (2010). Attitudes of Jordanian nursing students towards nursing research. *Journal of Research in Nursing*, 17(4), 363–373.
- Hayes, B., Clint, D. ve Bonner, A. (2015). Work environment, job satisfaction, stress and burn out among haemodialysis nurses. *Journal of Nursing Management*, 23, 588-598.
- Hegney, D., Plank, A. ve Parker, V. (2006). Extrinsic and intrinsic work values: their impact on job satisfaction in nursing. *Journal of Nursing Management*, 14(4), 271-281.
- Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2015, 21 Kasım). *Resmi Gazete-27910*. Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm>
- Kahraman, G., Engin, E., Dülgerler, Ş. ve Öztürk, E. (2011). Yoğun bakım hemşirelerinin iş doyumları ve etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(1), 12-18.
- Kahrıman, İ., Karadeniz Mumcu, H., Kaptan, D. ve Candaş Ayar, A. (2015). Bir üniversite hastanesinin pediatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin mesleki dernekler ile ilgili görüşleri. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(2), 132-141.
- Kaya, N., Kaya, H., Ayık, S. ve Uygur, E. (2007). Bir devlet hastanesinde çalışan hemşirelerde tükenmişlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 401-419.
- Kingma, M. (2007). Nurses on the move: A global overview. *Health Services Research*, 42(3), 1281-1298.
- Lim, J., Bogossian, F. ve Ahern, K. (2010). Stress and coping in australian nurses: a systematic review. *International Nursing Review*, 57(1), 22-31.
- Lu, H., Barriball, K.L., Zhang, X. ve While, A.E. (2012) Job satisfaction among hospital nurses revisited: a systematic review. *International Journal of Nursing Studies*, 49(8), 1017-1038.
- Öztürk, H., Candaş, B. ve Babacan, E. (2015). Devlet hastaneleri, toplum ve aile sağlığı merkezlerinde çalışan hemşirelerin yaşadıkları sorunların belirlenmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 1(2), 25-36.
- Pınar, G., Doğan, A., Kırılancık, Y. ve Özdemir, Ç. (2010). Hemşirelerin hizmet içi uyum eğitimine ilişkin görüşleri. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 1(3), 199-205.
- Şen Beytut, D., Bolışık, B., Solak, U. ve Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 35-44.

- Tambağ, H., Can, R., Kahraman, Y. ve Şahpolat M. (2015). Hemşirelerin çalışma ortamlarının iş doyumuna üzerine etkisi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 11, 143-149.
- Tan, M., Polat, H. ve Akgün Şahin, Z. (2012). Hemşirelerin çalışma ortamlarına ilişkin algılarının değerlendirilmesi. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 4, 67-78.
- Taşkın Yılmaz, F., Tiryaki Şen, H. ve Demirkaya, F. (2014). Hemşirelerin ve ebelerin mesleklerini algılama biçimleri ve gelecekte beklenenler. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(1), 130-139.
- Tokur Kesgin, M. ve Kublay, G. (2011). Özel bir hastanede çalışan hemşirelerin yaşam alışkanlıkları ve çalışma koşullarından kaynaklı sağlık sorunlarının değerlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 41-49.
- Torun, N. (2015). *Hemşirelikte branşlaşma ve uzmanlaşma*. Sağlık-Sen Hemşirelik Sempozyumu, 40-47.
- Tural Büyük, E., Rızalar, S., Güdek Seferoğlu, E. ve Oğuzhan, H. (2014). Çocuk ve erişkin kliniklerinde çalışan hemşirelerin çocuk sevmeye ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *The Journal of Pediatric Research*, 1(3), 130-137.
- Utriainen, K. ve Kyngäs, H. (2009). Hospital nurses' job satisfaction: a literature review. *Journal of Nursing Management*, 17(8), 1002-1010.
- Uysal, G. ve Büyükgönenç, L. (2013). *Bir üniversite hastanesinde çalışan pediatri hemşirelerinin öz etkililik yeterlilikleri ve iş doyumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. IV. Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi, 01-03 Mayıs 2013. *Sözel Bildiriler Kitabı* Cilt II. ISBN: 978-975-590-455-9 içinde. (s. 81-93). Ankara: Pozitif matbaa.
- Vargas, C., Canadas, G.A., Aguayo, R., Fernandez, R. ve Fuente, E. (2014). Which occupational risk factors are associated with burn out in nursing? a meta-analytic study. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 14, 28-38.
- Wyatt, J. ve Harrison, M. (2010). Certified pediatric nurses' perceptions of job satisfaction. *Pediatric Nursing*, 36(4), 205.
- Yazıcı Sorucuoğlu, A. ve Güdücü Tüfekçi, F. (2015). Çocuk hemşirelerinde mesleki profesyonel değerler. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 105-109.
- Yeşilçiçek Çalık, K., Aktaş, S., Koyba Bulut, H. ve Özdaş Anahar, E. (2015). Vardiyalı ve nöbet sistemi şeklindeki çalışma düzeninin hemşireler üzerine etkisi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 1(1), 33-45.
- Yıldız, N. ve Kanan, N. (2005). Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerde iş doyumunu etkileyen faktörler. *Yoğun Bakım Hemşireliği*, 9, 1-13.
- Yılmaz, S. ve Hacıhasanoğlu, R., Çiçek, Z. (2006). Hemşirelerin genel ruhsal durumlarının incelenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(6), 92-97.